

معنای پیشرفت!

زهرا گویا

پی‌نوشت‌ها حذف شده است. این حرکت تدریجی برنامه‌ریزی شده، در راستای تهیه و تکمیل «واژه‌نامه تخصصی آموزش ریاضی» بوده و امید است که در سال ۱۳۹۸، اولین پیش‌نویس آن تمام شده و تقدیم مخاطبان مجله شود تا با تأمل بر بازتاب‌های منتقدانه و منصفانه، واژه‌نامه کامل‌تر شود و با چاپ آن، متن‌ها روان‌تر، خوش‌خوان‌تر و از نظر مفهومی، دقیق‌تر شوند.

- یکی دیگر از دستاوردهای مجله در طول زمان، ایجاد ستونی با عنوان «دیدگاه» بوده تا نظرات خوانندگان - بدون ویرایش و بدون قضاوت - چاپ شود و دیگران فرصت داشته باشند تا در شماره بعد، اگر لازم دیدند، به آن‌ها پاسخ دهند. بدیهی است که نوشته‌ها، طبق چارچوب و ضوابط مجلات که برای همه یکسان است، قرار می‌گیرند و برای حفظ حریم افراد، اسامی خاص حذف می‌شوند.

- ظرفیت تاریخی دیگری که از ابتدای تأسیس مجله تا کنون وجود داشته، گزارش کنفرانس‌های اصلی ریاضی و آموزش ریاضی و اتفاقات مهم دیگر در عرصه ریاضی مدرسه‌ای در ایران و جهان بوده است که از آن میان، لازم است به گزارش‌های المپیادهای ریاضی اشاره نمود. این گزارش‌ها، دست‌مایه منحصر به فردی برای تاریخ‌نگاران آموزش ریاضی مدرسه‌ای در ایران بوده و خواهد بود.

- طی سال‌ها، اگرچه تعداد میزگردها زیاد نبوده، ولی برای هر کدام، مدت‌ها برنامه‌ریزی شده است و اهمیتشان آنقدر زیاد بوده که تقریباً به مناسبت موضوع هر میزگرد، ویژه‌نامه‌ای تهیه شده است. این ویژه‌نامه‌ها، عمدتاً موضوعی هستند و هر کدام به تنهایی، قابلیت چاپ مستقل را به‌عنوان یک کتاب مرجع برای معلمان ریاضی

دغدغه‌ها «دانش‌افزایی» دبیران ریاضی بود. برای تحقق این هدف، مطالب ریاضی توسط ریاضی‌دان‌هایی نوشته یا انتخاب و ترجمه می‌شد که دغدغه آموزشی داشتند و به‌عنوان منابعی دقیق و ارزشمند، در اختیار معلمان ریاضی قرار می‌گرفت. در ادامه و با تأکید بر ضرورت تمرکز بر «آموزش معلمان»، مجله بیشتر و بیشتر به سمت آموزش ریاضی پیش رفت و با تأسیس و توسعه رشته آموزش ریاضی در ایران، وزن مطالب تألیفی آموزش ریاضی نسبت به ترجمه‌ای، بیشتر شد و کیفیت مقاله‌های ترجمه‌ای و تألیفی نیز به‌طور مستمر، بالاتر رفته است. البته طبق عادت مألوف، معمولاً در هر شماره، مقاله موضوعی ریاضی هم چاپ می‌شود.

- کوشش برای یک‌دست کردن منابع از نظر واژگانی، کاری سترگ بوده که به امید خدا، به زودی به بار می‌نشیند و صد البته که همیشه، فرصت کامل کردن آن وجود دارد. در توضیح این تلاش، لازم است یادآوری شود که تنوع معادله‌ها برای هر رشته تازه‌تأسیس، امری طبیعی است، زیرا در نبود واژه‌نامه‌های تخصصی، معادله‌های متفاوتی به سلیقه نویسندگان و مترجمان انتخاب می‌گردد و این کار، باعث خستگی و سردرگمی خوانندگان می‌شود. در نتیجه برای کاهش این مشکل، به اجبار در «پی‌نوشت‌ها» یا «یادداشت»‌های انتهای هر مقاله تألیفی یا ترجمه‌ای، مرسوم است که فهرستی بلند بالا حاوی واژه‌های انگلیسی معادله‌ها آورده شود که خوشبختانه به تدریج که بر اثر استفاده مکرر یک واژه، معادله آن قوام آمده و مورد پذیرش جامعه آموزش ریاضی واقع شده، از

از زمانی که افتخار سردبیری مجله رشد آموزش ریاضی را داشته‌ام، ۲۳ سال گذشته است! سال‌های پرهیجانی که سرشار از حس خوب ساختن، توسعه دادن، مشارکت جمعی، آشنایی حضوری و غیرحضوری با معلمان شریف ریاضی در سراسر ایران، تولید و تولید، و بسیاری اتفاق‌های شیرین دیگر که همگی، «پیشرفت» را معنا می‌بخشند. بدین سبب لازم دانستم که ترازوی از کارنامه مجله را در قالب تنها چند بند، بیان کنم تا با یادآوری دستاوردها، حرکت به سوی آینده، مصمم‌تر و فزاینده‌تر، ادامه یابد.

- از سال ۱۳۷۵ تا به حال و تقریباً بدون استثنا، «یادداشت‌های سردبیر» بازتابی بر مسائل روز نظام آموزشی به‌طور عام و آموزش ریاضی به‌طور خاص بوده است. سپس از بین آن‌ها، معمولاً هر یادداشت بر یک مورد مشخص متمرکز شده و «طرح مسئله» کرده است. طبیعی است که طرح به موقع یک مسئله جدی، بالقوه می‌تواند مقدمه‌ای برای پیدا کردن راه‌حل‌های واقع‌بینانه، بدیع و غیرتکراری برای آن مسئله باشد. این مجموعه که به نوعی، وقایع‌نگار آموزش ریاضی مدرسه‌ای طی ۲۳ سال گذشته نیز هست، به امید خدا به زودی، وارد بازار نشر می‌شود.

- در سال ۱۳۷۴، شور و غوغای «اقدام‌پژوهی» (تحقیق عمل) و «معلم پژوهنده» که از دهه ۸۰ میلادی به‌طور جدی در سطح نظری در غرب مطرح شده بود، در آموزش و پرورش ایران نیز به منظور ظرفیتی جدید برای آموزش‌های ضمن خدمت معلمان، مورد توجه واقع شد. در این زمینه، با توافق اعضای محترم هیئت تحریریه وقت مجله، ستونی با عنوان «روایت معلمان» ایجاد شد تا معلمان گرامی، تجربه‌های متنوع کلاس درس خود را در رابطه با تدریس مفاهیم ریاضی، «روایت» کنند. امید داریم که این روایت‌ها نیز در چند جلد، آماده انتشار شوند و این منبع منحصر به فرد، در اختیار معلمان ریاضی قرار گیرد و در واقع، به خود ایشان بازگردد! بدین جهت این مجموعه که توسط همکاران معلم تولید شده و به اصطلاح رایج امروز، برآمده از «کف کلاس درس» است، می‌تواند منبع قابل استفاده‌ای برای دانشجو-معلمان در دوره‌های پیش از خدمت معلمان در دانشگاه فرهنگیان یا همان «کارورزی» و دوره‌های ضمن خدمت باشد.

- از همان ابتدا که مجله با هدف پیشبرد آموزش معلمان ریاضی در ایران تأسیس شد، یکی از اصلی‌ترین

شاغل به تدریس و شاغل به تحصیل و پژوهشگران ریاضی و آموزش ریاضی دارند. از بین این‌ها و تنها به‌عنوان نمونه، می‌توان به ویژه‌نامه‌های «ثبات»، «آموزش ریاضی در جنوب شرقی آسیا»، «سیر تاریخی تألیف کتاب‌های درسی ریاضی در ایران» و «توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی» اشاره نمود.

اما به‌طور خاص، سه ویژه‌نامه‌ای که برای سه ستاره آموزش ریاضی ایران در سه ظرفیت تهیه شد، تا همیشه برگ‌های زرینی بر تارک ۲۳ سال تلاش گذشته هستند! زیرا نکته مهم در هر سه مورد این بود که بعد از آنکه مجله برای چاپ آماده شده بود، آن تصمیم‌های جسورانه گرفته شد! برای این سه پروژه، مدیر مسئول با درایت مجلات رشد جناب آقای محمد ناصری که یک فرهنگی تمام عیار و ظریف‌بین هستند، از هیچ حمایتی دریغ نکردند و بدون پشتیبانی ایشان، اصلاً فکر تهیه این سه ویژه‌نامه، به عمل نزدیک هم نمی‌شد! پس از موافقت و همراهی ایشان، انجام این سه پروژه بدون تیزهوشی، تعهد کاری، ذوق و دقت بالا، پیگیری، سخت‌کوشی و خوش‌سلوکی مدیر محترم داخلی مجله سرکار خانم پری حاجی‌خانی، بدون هیچ مداخله‌ای میسر نمی‌شد. بعد از مدیر داخلی، نقش مهم را آقای مهدی کریم‌خانی گرافیکست بسیار حرفه‌ای و جدی مجله ایفا کردند که جا دارد به‌طور ویژه، از ایشان قدردانی به عمل آید. به دلیل اهمیت این فرایند، به این سه مورد به اجمال، اشاره می‌شود؛ سه موردی که در عالم نظر، می‌توانستند با وقت بیشتر، دقت بالاتر، مطالب عمیق‌تر و ده‌ها «تر» دیگر، مجموعه‌هایی کم‌اشتباه‌تر و بهتر شوند. ولی در عالم عمل، مؤلفه زمان اهمیت زیادی دارد و در دنیای پر سرعت فناوری، اگر زمان بهینه از دست برود، معلوم نیست که امکان بازایی داشته باشد. پس باید قدر «زمان» را دانست و از دستش نداد که چنین شد!

۱. مورد اول، معلم و نویسنده و مترجم و محقق بی‌بدیل تاریخ ریاضی و آموزش ریاضی ایران، زنده‌یاد

پرویز شهریاری بود که وقتی خبر درگذشتشان شنیده شد، از مدیر مسئول محترم درخواست شد تا موافقت کنند که مجله آماده چاپ، با ویژه‌نامه‌ای برای این بزرگ‌مرد عرصه ریاضی مدرسه‌ای در ایران، جابه‌جا شود! کسی باور نمی‌کرد که ظرف ۱۰ روز، چنین اتفاقی بیفتد! ولی اراده جمعی خواست و شد! و چه نیکو این اتفاق افتاد! به لطف فناوری اطلاعات و ارتباطات، تا محدوده وسیعی اطلاع‌رسانی انجام شد و از جمع زیادی که به پرویز شهریاری و کارهای آموزش ریاضی‌اش دل‌بستگی داشتند، درخواست شد که تنها یک مطلب کوتاه یا به اصطلاح متداول امروزی، یک «دل‌نوشته» بنویسند تا بتوان جمع بیشتری از مشتاقان را در این کار، مشارکت داد. بعضی‌ها توصیه کردند که کار عجله‌ای خوب نیست و بهتر است که به مناسبت سالروز درگذشتشان ویژه‌نامه‌ای تولید شود. ولی تاریخ چیز دیگری را یاد داده است! با تأسی به خیام ریاضی‌دان، به اجماع رسیدیم که اگر این فرصت از دست برود، معلوم نیست که فردا روزی بشود این مشتاقان را گرد هم آورد! پس دست به کار شدیم و همه همه کمک کردند تا مجموعه‌ای نفیس منتشر شد. سرعت عملی تمام مسئولان محترم مجله و همراهی‌شان مثال‌زدنی و فراموش‌نشدنی است.

۲. وقتی خبر پرواز مریم میرزاخانی به ملکوت اعلی منتشر شد، همه در شوک بودند! کسی نمی‌خواست خبر را جدی بگیرد. پذیرش این اتفاق، خیلی سخت بود! خیلی در این شرایط، سرکار خانم آذر کریمیان - دبیر ریاضی قم و آموزشگر ریاضی - پیشنهاد دادند که فوری، تمام مطالبی که در مورد ستاره درخشان ریاضی جهان مخابره می‌شوند، بدون قضاوت جمع‌آوری شوند تا تصمیم گرفته شود که چه باید کرد. این کار انجام شد و به تدریج که واقعیت خودش را بر همه تحمیل کرد، همه دست به کار شدند! باز هم با پذیرش پیشنهاد برای جایگزین کردن

مجله زیر چاپ با یک ویژه‌نامه توسط مدیر مسئول مجله، بی‌وقفه و به‌طور شبانه‌روزی، حدود دو هفته همه و همه کار کردند؛ منابع دقیق شده و اخبار درست از نادرست تفکیک گردیدند. سفارش‌ها و درخواست‌ها برای یاری گرفتن از همه انجام شد. چندین نفر دست به کار ترجمه اخبار شدند. با معلمان مدرسه و دانشگاه اولین زن برنده مدال فیلدز در جهان، تماس گرفته شد. انگار که چرخ زمان از حرکت ایستاده بود تا حال و هوایی که هنگام وقوع این واقعه ناباورانه رخ داده بود، در تاریخ ثبت و ضبط شود. تقدیری که رقم خورده بود، همه ما را فلج کرده بود! ولی باید تاریخ و آیندگان می‌دانستند که در لحظه‌ای که این اتفاق افتاد، جامعه ریاضی جهانی چه حالی داشت! جلوی تقدیر را نمی‌توان گرفت! مرگ، بی توضیح‌ترین مرحله زندگی است که چون و چرا ندارد و اجتناب‌ناپذیر است. ولی آموختن از آن، وظیفه‌ای است که بر دوش دیگران است! نسل بعدی باید بداند که در جامعه علمی، چه شد که کسی به عرش رسید و دیگری بر فرش ماند! آیندگان باید بدانند که تاریخ، با کسی سر تعارف یا شوخی ندارد و به هر کس، به اندازه وزن و میزان اثرگذاری‌اش بها می‌دهد؛ نه کمتر و نه بیشتر! ویژه‌نامه زنده‌یاد مریم میرزاخانی، با تمام کاستی‌هایی که ممکن است داشته باشد، یک اثر ماندگار با بیشترین تعداد نویسنده و مشارکت‌کننده است که در لحظه، احساس خود را بیان کردند و ثبت تاریخ نمودند.

۳. نام شادروان میرزا جلیلی در تاریخ ریاضی مدرسه‌ای در ایران، با «تغییرات برنامه درسی ریاضی»، «تألیف کتاب‌های درسی ریاضی»، و «مجله رشد آموزش ریاضی» گره خورده است. ایشان همیشه یا مدیر داخلی یا عضو هیئت تحریریه مجله بودند و آخرین جلسه هیئت تحریریه که شرکت کردند، یک ماه قبل از درگذشتشان بود. مرحوم میرزا جلیلی بیمار بودند و می‌دانستیم که فرصت کم است. به این دلیل، یک گفت‌وگو با وی انجام شد که بدون آن، تاریخ تحول ریاضی مدرسه‌ای در ایران، ناقص می‌ماند! همچنین، بخش جدی‌خاطرهای ایشان از تغییر و تحولات آموزشی در ایران، به همت اعضای محترم تحریریه ثبت و ضبط شده و به عنوان بخشی از تاریخ شفاهی آموزشی در ایران، چاپ شدند. مرگ خبر نمی‌کند! بدین سبب از «جایگزین کردن مجله آماده چاپ با ویژه‌نامه»، سه بار استفاده شد، زیرا حادثه عین واقعیت بود! ویژه‌نامه میرزا جلیلی به سرعت و با همان اهتمام جمعی، تهیه و در تاریخ ثبت شد! به اینجا که رسیدیم، اندوه از دست دادن‌ها و شادی ماندگار شدن افراد، دیگر رمقی در تن باقی نگذاشت! این زمان بگذارد تا وقت دگر!

گاهی لازم است که به خود نهیب بزنیم و از گذشته بیاموزیم تا مجبور به تکرار اشتباه‌ها نشویم، و حرکت‌های مثبت را واکاوی کنیم تا بتوانیم در آینده، آن‌ها را چراغ راهنما قرار دهیم. راز بقای هر مجله‌ای، تعامل و احترام به مخاطب و شناخت نیازهای عاجل و درازمدت آنان، دانش و عمق و بی‌طرفی و صداقت، مثله نکردن علم به مصلحت! واقعیت‌پذیری و پذیرش اشتباه و توانایی «تقاضای پوزش» به وقت خطاست!